

Politieke sociologie van het Globale Zuiden. Een dodo?

Ruddy Doom

“In het belang van onze reputatie moeten wij ons steeds wijzer en voorzichtiger tonen dan nodig is ...; dit echter moet wél afgewogen en niet overdreven worden.”
– Baltasar Gracián

De vele ontwikkelingsfondsen moeten, volgens de slagzin van Wen Jiabao, leiden naar een mondiale “hexie shehui”: een harmonieuze samenleving. Dat een koor om tot een harmonieuze meerstemmige zang te komen, nood heeft aan een dirigent, wordt er niet bij verteld.

Over de dodo doen vele verhalen de ronde. Het beest, verwant met de duifachtigen, kwam enkel voor op het onbewoonde Mauritius. Het had geen natuurlijke vijanden, was vrij hulpeloos, maar beschikte wel over een grote bek. Precies omdat het zich nooit moest verdedigen, verloor de vogel als het ware het vliegen. In de 17de eeuw, werd het eiland door de ‘Verenigde Oost-Indische Compagnie’ gekoloniseerd, wat leidde tot het uitsterven van de dodo. Conclusie: gebrek aan uitdaging kan tot ondergang leiden, wanneer de omgeving verandert. De studie van de niet-Westerse wereld – op te vatten als de studie van de ‘anderen’ – was eeuwenlang het monopolie van Westerse wetenschappers. Daar is in twee fases verandering in gekomen. De dekolonisering heeft de formele afhankelijkheid opgeheven, de globalisering heeft het onderscheid tussen de drie werelden opgeblazen. Binnen die nieuwe multipolaire wereld is de invulling van de “Politieke Sociologie van het Globale Zuiden” totaal gewijzigd, al is het maar omdat het Westen niet langer het alfa en omega vertegenwoordigt.

Kunnen wij ons herpositioneren, want een grote bek zal ons, zie de dodo, niet redden. Zullen we eindigen onder zijn spotnaam als ‘kermisgans’? Of pogen we mee te surfen en zelfs de leiding van die transformatie op ons te nemen? Terwijl we moeten beseffen dat we dan tussen hamer en aambeeld zullen eindigen. Enerzijds verwijten Europeanen ons door zelfhaat en schuldcomplex onze eigenwaarde te vernietigen. Anderzijds is

het logisch dat men in de niet-Europese wereld Parsifals slotzin aanhaalt: “Wer erlöst uns von diesem Verlos-ser?”. Gedurende eeuwen waren mensen uit de niet-Westerse wereld weliswaar niet monddood, maar de buitenwereld luisterde niet. Het was best mogelijk dat een indianenhoofd uit de Amazone wijze uitspraken formuleerde, veel maatschappelijke weerslag had dit niet. Wanneer Xi Jinping het Witte Huis kapittelt omwille van de financiële koers, móet men wel luisteren. Uiteraard zou het naïef zijn te menen dat nieuwe macht correctheid of waarheid incarneert. “Sterft gij oude vormen en gedachten”: zeer wel, maar wat komt er in de plaats? Vooraleer op de globalisering van de menswetenschappen in te zoomen, wil ik die problematiek even ruimer kaderen.

* * *

Wat indien de doelstellingen en bevindingen van de politieke wetenschappen niet sporen met ‘hogere’ waarden? Het is een vraag met diepe historische wortels. Luther omschreef de Rede als “die höchste Hur, die der Teuffel hat”, en het was duidelijk wie in geval van conflicterende opvattingen het gelijk aan zijn zijde had (Mortier, 2011). In dit verband zijn bepaalde actuele strekkingen binnen de islam verleidelijk als ‘laaghangend fruit’ – een uitdrukking van Harris (2010) – om op in te hakken als obscurantisme. (Velen onder ons ontvingen gratis de publicaties van Harun Yahya inzake creationisme. Het volstaat om naar de VS te kijken om te constateren dat de

suprematie van wat voor godsdienstig denken doorgaat er eveneens wijdverspreid is.) Diderot zag diezelfde rede dan weer als een ijsbreker om “de gangbare denkwijzen van de mensen te veranderen”. Het geloof van de Verlichtingsfilosoof in de onbeperkte neutrale capaciteiten van de rede, die moest leiden tot wetmatigheden, demonstreerde alras gevaarlijke kanten. In onze tijd komt dit tot uitdrukking in de TINA-benadering die in naam van onaantastbare bevindingen, tegenstemmen smoort als irrationele achtergrondruis. Totalitaire regimes heffen het spagaat tussen onderzoeksresultaten en politieke noodzaak op door geweld. Onderzoekers die er ‘gevaarlijke’ conclusies bekendmaken, vertonen een soort ‘suicide-by-cop’-attitude. Anno 2013 getuigen organisaties als ‘Scholars at risk’ dat de ‘lettres de cachet’ nog niet tot het verleden behoren.

Eén zaak is duidelijk: machtsstructuren, persoonlijke morele en politieke opvattingen enerzijds en de positie van de politiekologie en de onderzoekers kunnen niet gescheiden worden. Webers zoektocht in de ‘Werturteilsstreit’ toont aan dat die verhoudingen geen eenduidigheid bezitten, en dat er geen veilige vluchtheuvels bestaan van waaruit men als onbewogen toeschouwer het gewoel kan gade slaan. In de afgelopen decennia werd de positie van de menswetenschappen aanvankelijk doorgelicht door deskundigen die zichzelf uitdrukkelijk in het conservatieve kamp situeerden. Hun besluit was onveranderlijk dat het Armageddon daagde voor menswetenschappen en universiteiten. Omdat we “marginalise the truth” (Scruton, 2012). Omdat alles vervlakt en “we are amusing ourselves to death” (Postman, 1996). Omdat we in een soort Kulturkampf veel te veel ruimte laten voor relativisme

(Bloom, 1987), wat er uiteindelijk toe leidt – zoals uit de titel van Kronmans boek blijkt – dat “universities have given up on the meaning of life” (Kronman, 2007). Cato de censor knikt goedkeurend: had hij het niet altijd gezegd?

Dit soort cultuurpessimisme is wat weggeëbd maar er is een andere soort bezorgdheid opgedoken, die gedragen wordt door budgettaire onweerswolken. In een column in de ‘Groene Amsterdammer’ (april 2012), formuleert professor Ewald Engelen het als volgt: “het echte wetenschappelijk onderzoek vindt plaats aan de natuurwetenschappelijke faculteiten. Dat voldoet aan strikte wetenschappelijke eisen ... vervult duidelijke maatschappelijke behoeftes ... en kan dus makkelijk worden omgezet in verkmarktbaar producten. Kom daar maar eens om bij de alpha- en gammawetenschappen: moeilijk geneuzel, methodische debatten en dus veel, veel navelstaarderij”. Het klopt dat ze zichzelf deels uit de markt hebben geprezen. De Verelendung van de menswetenschappen is evenwel voorname-lijk te wijten aan het feit dat het onderzoeksbeleid niet handelt volgens het ‘not-for-profit-principe’ dat Martha Nussbaum voorhoudt, maar volgens de utilitaire wetten van de markt. Zeker in periodes van economische crisis, waarin herstructurering van onderwijs – een newspeak-term voor besparing – gebeurt volgens het adagio van ‘de kost gaat voor de baat’. Het kan weinig verwondering wekken dat financiële injecties vooral gaan naar de STEM (science, technology, engineering, mathematics), en veel minder naar politieke en culturele onderzoeksvelden. Die krijgen binnen die sacrosanct verklaarde kennismaatschappij een achterkamertje toebedeeld. Daar bovenop komt dat binnen het gehanteerde business-model, de nadruk ligt op ‘just-in-time-delivery’, ‘new public management’ en kwantitatieve output. Dit is niet echt een sfeer waarin diepgang en diversiteit de toon zetten. Of schuchtere aanzetten als deze van ‘slow science’ het tij op korte termijn doen keren, is nog maar de vraag. Het heeft evenwel geen pas om op een dag zoals vandaag te verzinken in algehele somberheid. Ik zou, hoe behartenswaardig de vrees voor verschromelende beroepsopleidingen moge zijn, willen wijzen op een uitdaging van een totaal andere soort.

De globalisering

Het is hier niet de plaats om globalisering als zodanig te ontleden. Om alle misverstanden te vermijden, ben ik evenwel verplicht toch een aantal aspecten ervan aan te stippen, om de verdere uiteenzetting in perspectief te zetten.

- Schaalvergroting, d.w.z. de opkomst, ondergang, overname van en door rijken is een proces van duizenden jaren. Het ontstaan van het wereld-systeem dateert van de lange 16de eeuw, en verschilt van alle vorige bewegingen omdat de dynamiek ervan uiteindelijk door de logica van kapitalisme aangestuurd wordt. Anders uitgedrukt, het wereld-systeem hangt samen met moderniteit. Het vliegwiel voor de recente mondialisering is de technologische revolutie, in eerste instantie de tsunami die door de communicatie raast. Was de boekdruk een mijlpaal inzake verspreiding, dan is kennis, waar ook geproduceerd, nu slechts een muisklik – straks een antieke term – verwijderd. Voor het eerst is ze ‘footloose’.

- Dat het startpunt geografisch te situeren is binnen een paar kernlanden in Europa, die door een combinatie van faciliterende natuurlijke en culturele factoren in deze positie verkeerden, kan niet worden betwist. Maar, we moeten ons hoeden voor een aantal verkeerde conclusies, die grotendeels terug te voeren zijn tot één knooppunt: Europa (het Westen) had en heeft een unieke zending. West-Europa was bij aanvang op heel wat vlakken net níét-superieur aan andere regio’s, hetgeen men ten andere merkt in de periodisering van het kolonialisme. Het was evenmin een bewust langetermijnproject: Columbus koos geen verkeerde vaarroute om het industrieel kapitalisme mogelijk te maken en zelfs de Columbianaanse uitwisseling was noch voorzien noch georganiseerd. Men kan dus beter gewagen van een “Europees mirakel” (Jones, 1981. Maar dan zonder zijn eurocentrisme). Opteert men voor een relatief open ontwikkelingsproces en wijst men een teleologische visie af, dan blijven de argumenten dat men ‘een’ historisch gegroeide logica kan ontwaren als verklareingsbasis, maar dan ontdaan van elke predestinatie of ‘naturnotwendige’ bijklank. Daarmee zijn we – of denken we – ontsnapt aan wat James Blaut als het “Eurocentrisch

Globalisering

diffusionisme” omschrijft: kennis ontstond in Europa, kon alleen maar hier ontstaan en verspreidde zich vervolgens over de rest van de wereld (Blaut, 2000).

- Uiteraard is het verleidelijk om op dit eerstgeboorterecht een permanent trekingsrecht te baseren dat een blijvende centrale plaats in het systeem wettigt. Er hoeft geen bord rode linzensoep aan te pas te komen: de constructieve destructie, die één van de bewegingswetten van het kapitalisme uitmaakt, is verantwoordelijk voor permanente sectoriële en geografische verschuivingen. Het imperialisme was niet meer dan een historische en voorbijgaande vorm van de tendens van gecombineerde en ongelijke ontwikkeling. In wezen is het kapitalisme kleurenblind en worden regionale voorkeuren bepaald door winstmaximalisatie. Het gehele idee dat het Westen, bij uitbreiding de “blanke” cultuurgebieden een blijvende dominantie zouden vererven, was één reusachtige luchtspiegeling.

- Hoewel er niet noodzakelijk causale verbanden zijn, viel de technologische revolutie, die de nieuwe globaliseringsgolf droeg, samen met de verkruiemeling van de Sovjet-macht. De uiteindelijke implosie van het imperium en de nieuwe marsrichting in China betekenden het einde van de commando-economie. (Voor de sovjetburgers en deze van Oost-Europa werd “makkers ten laatsten male” inderdaad bewaarheid). Inzake de Chinese ontwikkelingen speelde nog iets anders: ook Marxistisch geïnspireerde politicologen

zagen onvoldoende het onderscheid tussen historisch gegroeide bestaansvormen en wezenlijke bestaanswijze. Er heerste een uitgesproken scepticisme of regio's uit de periferie konden doorgroeien tot een hoogkapitalistisch stadium. Japan en de Aziatische tijgers werden gemakshalve weggezet als uitzonderingen. Wie voor 1975 had voorspeld dat de Volksrepubliek in de nabije toekomst een kapitalistische koers zou gaan varen én zou uitgroeien tot een economische supermacht, kon rekenen op een minzame aanmaning om een wellness-vakantie op de Waddeneilanden te boeken.

- Voor het eerst in de geschiedenis was kapitalisme, in al zijn vormen de dominante productiewijze. Uitzonderingen als Cuba, Noord-Korea en Vaticaanstad konden deze euforie niet verstoren. Gedragen door deze golf van enthousiasme maakte tevens een andere mening opgang: de wereld zou door één dominante machtspool worden beheerst: de V.S. Daar waren grosso modo twee verklaringsbasisen voor:

Eén: een metafysische met wortels bij Hegel en dus vaak onverstaanbaar. Dit werd duidelijk geactualiseerd door Francis Fukuyama's *Het einde van de geschiedenis*. De wereld was verzoend met zichzelf, en er was gebleken dat vrije markt en meerpartijensysteem vrede, harmonie en welvaart genereerde. 'Le temps des cerises' maar dan voor eeuwig.

Twee: de realistische visie, deze van Wolfowitz, Pearl, Nitze, Bush sr. e.d. in "The project for a new American century". Er zou vrede komen, maar dan wel een 'Pax Americana' die desnoods door een

'coalition of the willing' werd afgedwongen. En ja, er zou welvaart komen, maar enkel indien anderen de locomotiefunctie van de V.S. aannamen. En uiteraard zouden er overal verkiezingen volgen, en die zouden we als vrij bestempelen, tenminste indien de uitslag voor Washington aanvaardbaar was.

Dit scenario was – in beide gevallen – erg utopisch, omdat er sprake was van 'imperial overstretch': het overschatten van de duurzame macht waardoor men zijn arm overspeelt. De Sovjets – Oppervolta met atoomwapens, zoals de Duitse kanselier Schmidt dit noemde – had zich geruïneerd in de bewapening, financieel én moreel. De V.S. hadden dit scenario voor zich uit kunnen schuiven omdat de dollar de internationale betalingseenheid was. Na het loslaten van de goudvoorraad konden ze hun inflatie en hun schuldenlast a.h.w. exporteren. Het was de grootste 'free lunch ever'. Maar met de financiële crash die tevens een economische recessie veroorzaakte, verloor de V.S. die unieke positie die ze zichzelf had toegedicht.

- De eerste uitdaging kwam van de politieke islam die het Westers of Noordelijk model radicaal afwees. Binnen de Shi'a-tak verwierp Khomeini zowel de leer van de 'grote' als van de 'kleine' satan, van de V.S. en de U.S.S.R. Het debacle van de Iraans-Iraakse oorlog, en de memel van corruptie en cliëntelisme ontnamen, wat zich als tegenbeweging aandienende, dynamiek en aantrekkingskracht. De Broederschap, de salafisten, de jihadi's – ten onrechte op één hoopje geveegd – betekenen een veel ernstiger uitdaging. Niet alleen opereren ze vanaf de Sahel-strook tot Centraal Azië en Oost-Azië tot Indonesië, ook al is er geen centrale commandopost. Maar, sommige terreurorganisaties werpen hun slagschaduw tot in het hart van de V.S. en Europa. Daarmee was het terrein van de ideeënstrijd meteen uitgebreid tot fysieke confrontatie in het thuisland. De weerslag op de politieke wetenschappen was groot. In deze landen die de Shari'a als leidraad namen, en waar 'Denkverbot' tot regel uitgroeide, werden de schotten tussen wetenschap, politieke ideologie en godsdienstige indoctrinatie opgeblazen. In het Westen was het resultaat verscheidener. In de V.S. oefenden de autoriteiten via de 'Patriot Act' een zelden geziene controle en bestraffing uit tegenover "afwijkende"

meningen (Doom & Van Bauwel, 2009). Alle kritiek smoren was evenwel niet mogelijk. De openbare opinie, uiteraard meer beroerd door de populaire massamedia, dan door de vakliteratuur, verschanste zich in het grote gelijk van "wij" en de "anderen". Op deze negatieve manier woog de globale jihad op het publiek denken in het Westen. Met recht en reden kan men aantonen dat de meerderheid der moslims niet zit te wachten op een islamitisch emiraat of dat de Tsarnaevs niet door Mohammed geïnspireerd waren, maar erg beklijvend zijn die argumenten niet. Zelfs het opkronen van de mainstream-islam zal op korte termijn het vijandsbeeld amper bijstellen. Op internationale fora – b.v. rond de invulling van de Universele Verklaring – kan men de islamitische landen, omwille van de wet der grote getallen, niet langer negeren. Maar aan positieve agenda-setting kan de politieke islam zelden doen.

De BRIC's

Het was Jim O'Neill die in 2001 het acroniem hanteerde dat vervolgens via de publicaties van Goldman Sachs gemeengoed werd. We gaan ons niet verliezen in de discussie of Brazilië, Rusland, India en China moeten uitgebreid worden met Zuid-Afrika. Noch gaan we in, of en wanneer de 'Next Eleven' – Turkije, Mexico, Nigeria, ... – zullen bijbenen. Over één zaak kunnen we het eens zijn: de G7 is het monopolie op economische macht kwijtgespeeld. Paul Collier had het in dit verband over Europa als "demerging economies" (Collier, 2013). Het gaat inderdaad niet over een dipje, zelfs niet over een "gewone" recessie, waarna we terug naar business-as-usual gaan. Het Westen is niet langer exclusief gidsland inzake economische ontwikkeling. En Europa doet het binnen dit blok niet goed. De zogenaamde PIGS, zijn in een fase van hysterese verzonken, d.w.z. één fase waarin de werkgelegenheid bij stijgend BNP niet aantrekt, terwijl wat Standing als precariaat aanduidt (mini-jobs, deeltijds...) in andere landen hand over hand toeneemt. De remedies die voorgehouden worden, doen aan een waterbed denken: de inhoud verplaatst zich alleen maar. Door die vernieuwde Eurosclerose – onmacht en besluiteloosheid – neemt de druk op de democratie verder toe. Dit impliceert niet meteen dat we met zijn allen tot de bedelstaf zullen vervallen, noch dat de jaren dertig zich zomaar herhalen.

Wel kunnen we beter in het achterhoofd houden dat we welvaart en welzijn zullen moeten herdefiniëren, al is het maar om een antwoord te hebben op de voortschrijdende sociale ongelijkheid.

Het heeft geen zin om hier een blik statistieken open te trekken. Ik beperk me tot enkele illustratieve voorbeelden:

- Twee eeuwen geleden was China de grootste handelsnatie. Sinds 2012 heeft de VRC, toen het voor € 2,9 biljoen verhandelde, die positie heroverd. In Europa zorgde dit voor enige verwondering, voor de Chinese politieke leiders was het een gerechtvaardigd herstel van een dominante positie. De economische crisis in het Westen verschaft China's positie een extra steun, vooreerst in negatieve zin. China staat momenteel b.v. voor 40% van de wereldvraag naar grondstoffen. Bedroeg in het eerste kwartaal van 2012, de verwachte groei niet 8% maar 'slechts' 7,7% – cijfers die Rutte en Peeters tot euforische dopamine hoogtes zouden voeren – dan nemen de prijzen van conjunctuurafhankelijke grondstoffen, zoals koper en bauxiet, met een duik en staan grondstofgevoelige valuta, zoals deze van Australië en Nieuw-Zeeland, onder druk. De crisis verhoogt tevens de opportuniteiten om te investeren in Europa. Dat gaat van distributiekanaalen (Kruidvat) tot gedeponeerde luxegoederen (Delvaux), containeroverslagbedrijven (ECT-Rotterdam), de auto-sector (Volvo Cars), cement (Putzmeister) ... Dit gebeurt deels om via een short-cut technologie te verwerven die de eigen producten een upgrade moeten verlenen, maar het is eveneens

een strategie van “testing the European waters”, zoals professor Haiyan Zang het uitdrukte (Zhang e.a., 2013). Je moet er dus rekening mee houden dat geglobaliseerde verstrengeling mee vertaald wordt in toegenomen Chinese machtsposities, ook in België en Nederland.

- Iedereen herinnert zich de millennium-doelstellingen die in 2000 door 189 landen in het kader van de V.N. werden onderschreven Sommige objectieven – gend-ergelijkheid, duurzaamheid ... – zullen op de eindstreep (2015) niet gehaald worden, andere zoals basiseducatie voor iedereen worden slechts regionaal bereikt. Inzake het halveren van het aantal mensen in absolute armoede – een inkomen van \$ 1,25 per dag! – is de slaagkans reëel. Dit is in de eerste plaats te danken aan de BRIC's en hun succesvolle groeieresultaten in eigen land.

- India heeft 2010-2020 uitgeroepen tot het “decennium van de innovatie”. Het land begon met wat smalend afgedaan werd als een land met e-coolies, en groeide door naar één met IT-hubs zoals Bangalore en off-shore R&D-centra. Via overheidsinjecties willen instellingen zoals ‘Tata Institute of Fundamental Research’ of ‘Indian Institute of Technology’ doorstoten tot de top (Nirmalaya, 2006; 2011). Door innovatie maar ook door indovatie – massaproductie van ‘getropicaliseerde’ goederen – willen ze evolueren van ‘produced in India’ naar ‘invented in India’. We hebben in Europa moeite om dit alles objectief te analyseren, en sceptische distantie is één reactie.

Het is nogal evident dat er zich problemen voordoen – bureaucratie, corruptie – en dat het geen één-op-één succesverhaal is. En natuurlijk blijft India tevens het land waar de Kumbah Melah tientallen miljoenen mensen mobiliseert in een mix van Gentse Feesten, Lourdes en Sadhu-spektakel. Neerbuigend doen over de technologische doorbraken zou wel eens zuur kunnen opbreken. Toen Richard Sorge in de jaren '30 gegevens doorstuurde over de Mitsubishi – AGM Zero, werd daar in het Westen lacherig over gedaan. Het duurde tot Pearl Harbour.

Afgunst is evenmin een goede raadgever. Het verdient aanbeveling om even stil te staan bij Enzensbergers ‘radikalen Verlierer’ (Enzensberger, 2006). Dat de technologische revolutie in de Arabische, bij uitbreiding islamitische wereld, geen autonome groeibiotop vindt, is één van de redenen van de frustratie. Het is een voedingsbodem voor een afwijzingsfront van een onbereikbare moderniteit, en kan leiden tot bewegingen die deze willen vernietigen. Natuurlijk bieden technologiedoorbraken geen waterdichte garanties op bevorderende ontwikkelingen (denk aan kernwapens). Het ontbreken ervan, meestal toegeschreven aan de boze buitenwereld, houdt een nog groter risico in.

* * *

In de afgelopen decennia zijn niet enkel de feitelijke machtsrelaties tussen geografisch/culturele centra gaan schuiven, maar dit had een weerslag op het bewustzijn. Van een tegenmacht an sich, werden de stijgers – binnen het wereld-systeem! – tegenmachters für sich.

- Indien de economie aan het sputteren gaat en de winstrealisatie onder druk staat, dan heeft de financiële sector en in het zog ervan de speculatie, een groot aanzuigeffect. IMF en WB, weerspiegelden met Bretton Woods in de slipstream van een militaire overwinning, de dominantie van de V.S. De betrouwbaarheid van de Amerikaanse munt wordt meer en meer problematisch, en het feit dat Beijing op een berg dollars zit, onderstreept dit alleen maar. Het is de logica zelf dat, na hun toetreding, de BRIC's willen wegen op IMF-IBRD. Zo willen ze af van de positie van de greenback als enige internationale reserve. (Een muntkorf als nieuwe standaard is inderdaad

logischer) (Eichengreen, 2011). Ze willen het monopolie van de V.S. en de E.U. op de functie van managing director IBRD-IMF doorbreken (Mallaby, 2011). In 2013 gingen ze over tot een eerste stap naar een ‘Contingent Reserve Arrangement’, een alternatief voor het ‘global government’ dat het Westen zich toegeëigend had. Of het zo’n vaart zal lopen als Pepe Escobar meent, met name “a shift of tectonic plates of geopolitics and geo-economics” valt te betwijfelen maar er is duidelijk meer zelfbewustzijn (Escobar, 2013; Smith, 2013). De periode dat het vriendenclubje vanaf het bordes de rest van de wereld de resultaten van hun besprekingen in het hoofd stanste, is voorbij.

- Het kan weinig verwondering wekken dat macht en status van instituten gelieerd aan het vroegere centrum verdampen. In een ‘celebrity society’ doen de strapatsen van DSK of de huiszoeking bij Christine Lagarde het imago evenmin goed (Van Krieken, 2012). Gedurende decennia was de Washington-consensus de norm én voor geld- en goederenverkeer én voor formele meerpartijensystemen. Het was een zelfverklaarde orthodoxie, voorgehouden als waren het de stenen tafelen zelve, en afgedwongen door IMF-WB-Washington. In realiteit was het de afspiegeling van zakelijke en politieke belangen van het centrum en moest de rest het stellen met het vooruitzicht van het trickle-down effect. Aangezien ‘no bread today for the sake of tomorrows cake’ geen werkelijkheid werd en de macht die dit incarneerde afbladderde, nam de desertie toe. Het was Joshua Cooper Ramo die het begrip ‘Beijing consensus’ lanceerde, als een bewuste tegenstrategie (Ramo, 2004). Indien men die benadering zou samenvatten, dan zou dit neerkomen op: gradualisme en experimenteren, staatskapitalisme, een begeleide markt met een sterke-exportdimensie en een autoritair politiek systeem. Of er nu echt sprake is van een tegenmodel, is onderwerp van fel gesteggel (Halper, 2006; Kennedy, 2010; Williamson, 2012). Dit is des te logischer omdat China zelf ontkent dat het een afgewerkt model hanteert, laat staan dat het dit ook nog eens wil exporteren. Langs de andere kant, in Zuidelijk en Oostelijk Afrika refereren zowel de Republiek Zuid-Afrika, Zambia als Kenya uitdrukkelijk naar het Chinese voorbeeld, terwijl ook de oprichting van de ‘Latijns Amerikaanse

en Caraïbische Gemeenschap’ (LACC) duidt op een afstandname van Washington.

- Dit wil niet meteen zeggen dat er een gewelddadig grootschalig conflict in het verschiet ligt. De afhankelijkheid inzake invoer van grondstoffen duwt de Volksrepubliek in de richting van de uitbouw van een slagkrachtige marine. En uiteraard is er in de regio periodiek spierballengerol, al is het maar om het patriottisme zuurstof te geven. De leiders zijn vooreerst niet vergeten hoe de Sovjet-Unie zichzelf in de bewapeningswedloop in de touwen deed belanden. Er is evenwel een veel dieper verankerde rem: ‘soft power’ één van de traditionele instrumenten. Met ‘soft power’ bedoelt Nye: “In het tijdperk van globale informatie vormt zachte macht als cultuur, politieke waarden en diplomatie onderdeel van wat een land machtig maakt” (Nye, 2005). Uiteraard is niet alles perceptie, maar de nadruk die Beijing legt op het feit dat ze zelf een ontwikkelingsland zijn en dat niet-inmenging de ruggengraat van het beleid uitmaakt, is een efficiënt glijmiddel om de boodschap over te brengen. Op een paar jaar tijd schoot het aantal Confucius-instituten van één enkel door naar meer dan 500, en er is een grootschalige ondersteuning van radio- en TV-stations in Afrika. Dat er meer gepropageerd wordt dan de liefde voor de Han-keramiek of hedendaagse poëzie is nogal evident. Het verwerven van hegemonie heeft natuurlijk zijn praktische kant: er moet tevens boter bij de ideologische vis zijn. Daar zorgen de vele ontwikkelingsfondsen dan weer voor. Die moeten, volgens de slagzin van Wen Jiabao, leiden naar een mondiale “hexie shehui”: een harmonieuze samenleving. Dat een koor om tot een harmonieuze meerstemmige zang te komen, nood heeft aan een dirigent, wordt er niet bij verteld.

* * *

‘Cry Wolf’ is zelden een goede strategie, maar van cognitieve dissonantie een handelsmerk maken is dit evenmin. Natuurlijk zijn de V.S. op het militaire vlak nog steeds dominant, en de E.U. zou eveneens een wereldspeler kunnen worden (Biscop, 2013). Uiteraard zijn de V.S. niet tot een R&D-woestijn verworden, en binnen de E.U. is er voldoende potentieel om van een kennismaatschappij naar een duurzame samenlevingsvorm door te groeien.

Maar, het concept van de roltrap is definitief voorbij. Armoede, uitbuiting en onderdrukking konden voor het Westen nergens als normaliteit gelden, zelfs indien die principes in de praktijk soms tot vlag op een modderschuit verwerden. Haast alle documenten beklemtoonden dat elkeen recht had op stijgende welvaart en welzijn. Iedereen ging omhoog, maar we hadden voor onszelf een plaats bovenaan de roltrap voorzien. Twee zaken zijn duidelijk geworden. Eén: de roltrap reikt niet tot de hemel. Twee: we staan niet langer op elk vlak bovenaan, en dat zal in de toekomst evenmin het geval zijn. Meer zelfs, we zullen geen exclusiviteit op de bediening van die roltrap bezitten, noch wil iedereen zo nodig die nemen.

Naar een nieuw speelveld?

Het is een veel voorkomend fenomeen dat, na amputatie van een lichaamsdeel, de betrokkene nog lange tijd pijn ervaart. De oorzaak van deze ‘fantoempijn’ is dat hersengebieden corresponderend met het verdwenen deel, reageren alsof het er nog is. Het is – in de lijn van Marx’ opvattingen over ‘praxis’ en deze van Gramsci over hegemonie – de evidentie zelf dat de machtspositie van de kolonisator de kijk op de gekoloniseerde kadert. Wat ooit doorging in het Westen als objectief wetenschappelijk – en die wetenschap was nu eenmaal gehuisvest in het Westen –, is ondertussen al genoeg uitgebeend en geïdeologiseerd als de ideologische dimensie van imperialisme. Maar ook nadat ‘flag-independence’ de regel werd, bleven veel van deze opvattingen dominant. Omdat er, omwille van het geldgewin, bereidwillige bazendieners in de ex-kolonie waren, omdat het tussen de oren zat. Het was tevens een mentale kwestie in het ‘moederland’: men kon niet wennen aan de gelijkwaardigheid. Statusverlies is nu eenmaal een schrijnend leed dat lang blijft opspelen. Dit gevoel van verlies, soms vermoed achter goeddoenerij, verdween onder de waterlijn, maar zoals bij zeeschepen is het hard blikken om de aanslag uit het verleden te verwijderen. In een eerste periode speelde de strijd zich voornamelijk af op het academische slagveld. Zolang er een feitelijke derde wereld was, hadden auteurs en hun opvattingen uit deze regio’s weinig kansen om in de praktijk verandering te induceren. Dit perspectief krijgt slechts vorm nadat

het Zuiden op het mondiale vlak reële machtsposities innamen.

De postkoloniale tegenwind

‘Post-colonial’ en ‘cultural studies’ zijn een containerbegrip. Ze hebben alvast gemeen dat ze de objectiviteit en neutraliteit van ‘Westerse’ wetenschappen in twijfel trekken. Uiteraard bestaat er geen islamitische scheikunde, noch wordt de Clifford-analyse beïnvloed door de politieke positionering. Menswetenschappen en politicologie zijn de besmette sectoren par excellence. Drie bakens op de weg van de deconstructie van de Westerse waarheid zijn Edward Said, Franz Fanon en Albert Memmi (Said, 1978; Fanon, 1961; Memmi, 1973). In één van zijn ontelbare essays schetst Umberto Eco de verbazing van Amerikaanse toeristen wanneer ze geconfronteerd worden met middeleeuwse burchten. Eigenlijk blijven ze de voorkeur geven aan de kastelen die ze kennen uit de eigen Hollywoodfilms. Wat vermelde driefuldigheid onderstreept, is dat de imaginaire constructie de bovenhand haalt op de werkelijkheid. En dat daar een functionele verklaring voor geldt, met name het voortbestaan van een superioriteitsmatrix die het kolonialisme zijn redelijke grondslag verleende. Een autonome identiteit, een nationale blik op de geschiedenis, kan alleen maar verworven worden via een breuk met de ondergeschiktheid/bovengeschiktheid. Geweld is daarin soms nodig zoals in de bevrijdingsstrijd van PLO en FLN. Die identiteitsfixatie leidt niet noodzakelijk tot ‘de’ waarheid maar is wellicht een zeer krachtige mobilisatiestrategie in de formatie van een tegenmacht.

Ontvoogding impliceert tevens dekolonisering van het denken, een stelling die ook in het Westen ingang vond, o.m. via ‘cultural studies’ en ‘post-colonial studies’. Vooral Foucault, met zijn nadruk op onzichtbare machtsstructuren, zijn analyse van vertoogformaties en zijn ontleding van uitsluitingssystemen, was ter zake belangrijk (Foucault, 1976). Deze frisse – maar verwarde – wind entte zich in Europa op een politieke visie die, vanuit de solidariteitsbewegingen met antikoloniale strijd, een rituele zuivering van geest en nieren wou realiseren. In bepaalde gevallen leidde het tiersmondisme tot tweehonderd procent gelovigen, die niet alleen zichzelf maar vooral de anderen wilden bevrijden.

Zoals Gayatri Spivak sarcastisch opmerkte, kwam de bekommernis van Europese acti-visten inzake vrouwenrechten in India neer op “white men are saving brown women from brown men” (Spivak, 2010). Zonder daar schamper over te doen, het bleef grotendeels beperkt tot gespin dat, ondanks de nieuwe gevelversiering, de positie van Westerse academici en activisten in wezen intact wilde houden. Het was een nieuw Wajang Wong stuk, waarbij de oude spelers de touwtjes poogden in handen te houden. Aangezien je macht nodig hebt om kennis te produceren die gesocialiseerd wordt als waarheid, bleef Spivaks ‘Can the subaltern speak?’ negatief beantwoord. Wat ik tevens wil benadrukken, is dat academische discussies vaak enkel als ideeënmarkt ope-deren waarop een select gezelschap kennis uitwisselt, zonder doorsijpeling naar de bevolking. De (gedeeltelijke) herpositionering van politicologen die zich met het Globale Zuiden inlaten, betekent niet dat ze tevens opinie-leiders zijn die de openbare mening van koers doen veranderen. Drie voorbeelden:

- In ‘Achter de duistere spiegel’, het vervolg op ‘Alice in Wonderland’, komt de volgende filosofische discussie voor, tussen Wiggel-Waggel – Humty Dump-ty – en Alice. Woorden zegt Alice moeten

verwijzen naar de realiteit. Zoals Bertrand Russell later stelde: “er is een eenduidige relatie, zo niet is conversatie onmogelijk”. “Nee” zegt de Ei-man: “een woord betekent wat ik ermee bedoel, want ik heb de macht om te benoemen”. Een beetje zoals de Here zelve in de Hof van Eden, die alles een naam gaf. Zo gaven wij omschrijvingen als ‘hottentot’ en ‘bosjesman’. Wie 15 jaar geleden Van Dale opensloeg, vond nog steeds onder bosjesman: “lid van een dwergstam” en hottentot werd weggezet als “lid van een oud negerras”, aka “dom mens”. Soms worden sommige termen verbannen en vervangen, maar, de impliciete inhoud blijft in geval van taalverbraving onverminderd aanwezig. Europeaan is b.v. een plaatsaanduiding, maar neger vervangen door Afrikaan ontdoet de term niet van connotaties.

- De boom der kennis, ontsproten uit de classificatiedrift van de Verlichting, maakte een onderscheid tussen sociologie, die geacht werd de studie van ontwikkelde samenlevingen te behandelen, en de etnologie. Volgens de beroemde formule van Alexander Césaire de Chavannes (1787) behandelde deze “de volkeren op weg naar beschaving”. Mogelijk kon er dus aan het einde van de tunnel licht schijnen, maar zelfs deze stelling werd later onder invloed

van de fysische antropologie betwijfeld. Twintigste-eeuwse antropologen gaven dan wel blijk van relativisme en welwillendheid. Meer zelfs, ze waren pleitbezorgers van de gelijkwaardigheid van culturen. Maar écht wederwoord aan hun studioobject gaven ze niet, het object werd nooit subject. Het omgekeerde was al helemaal denkbeeldig: stel je voor dat een Nederlandsonkundige Samoaanse sociologe de seksuele mores in Staphorst onderzocht. Natuurlijk hebben hedendaagse antropologen afstand gedaan van het paternalisme van Mead, Malinowski, Lévi-Strauss... Maar, in de meer gepopulariseerde versies – b.v. de vele TV-documentaires – is die voorbijgestreefde teneur nog manifest aanwezig. Exotisme en escapisme verkopen nu eenmaal goed.

- Toen Mercator in 1569 zijn *'Nova et actua orbis terrae ...'* voltooide, impliceerde dit vanuit cartografisch oogpunt een paradigmatische aardverschuiving. In tegenstelling tot de *mappae mundi* was de Bijbel niet langer de referentie, voortaan zou enkel objectieve feitenkennis de weergave inspireren. In feite was de kaart – haast onvermijdelijk – wegwijzer richting Eurocentrisme, waardoor er toch weer machtsbesmetting binnensloep. Door de hoekgetrouwe projectie is de oppervlakteweergave onnauwkeurig. Europa is b.v. veel te groot in vergelijking met de rest, en door een arbitraire keuze staat het continent in het midden van de rechthoekige afbeelding. Willekeurig was die centrumplaats natuurlijk niet. Europa maakte zich reeds op om die mondiale rol te spelen, en deze ambitie stuurde de kijk op de wereld(kaart). De meesten onder ons hebben deze projectie op hun zwarte schijf opgeslagen, niet als 'een' verbeelde werkelijkheid maar als de realiteit tout court. We staan er zelden bij stil dat termen als het Midden-Oosten, of het 'Westelijk halfmond' alleen bij gratie van een consensus bestaan: de kaart als organiserende mythe.

Slaaf geboor'nen, ontwaakt! Of is het iets ingewikkelder?

Het is uiteraard een heikele onderneming om wetenschappelijke disciplines af te toetsen op hun maatschappelijk nuttigheidsgehalte. Je hoeft niet eens een bevlogen schrijver van schotschriften te zijn om in tijden van recessie de vloer aan te vegen met

opleidingen als spijskerschrift of danstherapie. Van politieke wetenschappen kan wel degelijk geëist worden dat ze rechtstreeks of onrechtstreeks een maatschappelijke rol spelen. Men moet dit niet vernauwen tot het schrijven van beleids- en aanbevelingsnota's en al helemaal niet tot het optreden als buiksprekers van de macht. Indien politieke wetenschappen helemaal geen stem hebben in het publieke debat, geen opiniërende rol spelen, niet mee timmeren aan veranderingen ... dan creëren ze voor zichzelf een probleem. Uiteraard moeten politicologen niet aan politiek gaan doen, want daar hebben ze geen legitiem mandaat voor. Net zoals beleidsverantwoordelijken problemen over zich afroepen wanneer ze uitsluitend op 'wetenschappelijke rapporten' zouden steunen, of ze, omgekeerd, volkomen zouden negeren. Of, wat veelal het geval is, alleen aanwenden om hun gelijk te ondersteunen.

Politieke wetenschappen worden uitgerokken op het Procrustesbed: interne eisen van wetenschap én deelachtigheid in de hegemoniestrijd. Willen ze voldoen aan de criteria waaraan menswetenschappen worden getoetst (als daar al overeenstemming over bestaat), dan dienen ze te aanvaarden dat alle kennis veranderlijk is. Concurrentie tussen diverse perspectieven is de regel, en dynamiek en vernieuwing zijn noodzakelijk. Zuiver abstract zou je kunnen stellen dat er een soort klankbordoverleg is, waarbij deze stellingen met het grootste probleemoplossend vermogen, het halen (wat het probleem van 'waar' zijn niet oplost). Ik beseft wel dat Habermas' machtsvrije ruimte op Avalon te situeren valt, want in werkelijkheid klinken alle stemmen nooit even luid maar zijn sommigen meer gelijk dan anderen. (Of het nu gaat om prestige, charisma, instituut dan louter om A1- en impactfactoren, d.w.z. de vertaling van wat voor een academische nomenclatura staat, doet er in deze niet toe.) Daarenboven gelden geen democratische spelregels: de wetenschappelijke waarde van een stelling wordt niet causaal bepaald door de aantallen die haar als valabel aannemen. Ik wil het niet nodeloos ingewikkeld maken, maar er is tevens een methodenstrijd, er zijn diverse aanloopstraten naar verklaringen, die niet hiërarchisch te rangschikken vallen. En dan hebben we het nog niet over de patronen van onwetendheid die volgen uit één specifieke

manier van kennisproductie: blinde vlekken die door het kennissysteem niet kunnen gevonden worden. Daaruit besluiten dat we moeten terugkeren naar vaste en universele regels die juist van verkeerd, waar van vals, onderscheiden, of omgekeerd Feyerabend's anarchistische visie poneren dat zowat alles evenwaardig is, brengt weinig zoden aan de dijk (Feyerabend, 1978). Het besef dat er enkel relatieve of contextuele kennis voorkomt, of dat er nooit perfecte maar enkel optimale probleemoplossende strategieën bestaan, is één zaak. Daaruit afleiden dat er géén toetsing/falsifieerbaarheid mogelijk is tegenover het vigerend kennissysteem, is iets te snel door de bocht gaan.

Wie zich inlaat met politieke sociologie van het Globale Zuiden, beseft uiteraard dat het niet enkel om een ideeënbotsing in wetenschapstempels gaat maar tevens om een confrontatie in de machtsarena's. Ik kan mij natuurlijk beroepen op de standpuntenepistemologie: geen enkele regio of macht vormt een uniek referentiepunt voor onderzoek of praxis. Uit 'le choc des idées ...' – een herformulering van "al is de leugen nog zo snel ..." – zal uiteindelijk een juiste oplossing komen, die dan weer aanleiding geeft tot weerstand en confrontatie. Als iedereen aangestoken is door de erfzonde van centristisch denken, dan drijft de waarheid/justheid uiteindelijk toch boven. Dat zou kunnen opgaan indien alle partijen met gelijke wapens streden en gelijk hebben synoniem is van gelijk krijgen. Maar dit geldt – zeker op korte termijn – niet, wanneer macht en dwang de scène beheersen. Onder Stalin leverde de Goelagarchipel meer bewijskracht aan Lysenko, dan alle wetenschappelijke artikels samen. Je kon als Afrikaanse politicoloog een batterij argumenten aanvoeren tegen de verwoestende effecten van de eerste generatie SAP's, praktische implicaties had dit niet.

Of neem een andere thema: het verband tussen parlementaire democratie en economische groei. Meerpartijensystemen en handboeken voor 'free and fair elections' werden niet alleen geprezen als "juist" maar via conditionaliteit voor steun opgelegd. Soms was de uitslag een beetje gênant, zoals toen een oorlogsmisdadiger als Charles Taylor de verkiezingen won, of rechtuit 'onaanvaardbaar' zoals het na de overwinning van Hamas luidde. En na de Arabische Lente kon men er niet omheen

dat de ijsheiligen die prille democratie ernstige vorstschade hadden toegebracht. Het principe van superioriteit van multipartisme dat de vrije markt moest dynamiseren, bleef evenwel overeind. Er zijn nu kapers op de kust. Wat wanneer onder Deng een beweging ingezet wordt die met een autoritair systeem en een gestuurde markt, tientallen miljoenen mensen uit de grootste armoede tilt? Heeft dit geen uitstaans met democratie, is dit niet aantrekkelijk voor de periferie? Is situationeel pragmatisme niet overtuigender dan een moreel credo? Moeten we zoeken naar een andere invulling van democratie, waarbij Diderot, Mills of Marx andere patroonheiligen naast zich moeten dulden? Kunnen we Turkije wel kapitelen omtrent het wegdeemsteren van de scheiding tussen kerk en staat, wanneer de VS 'In God we trust' op hun bankbiljetten drukken maar Ankara met een economische groei kan pronken? Kunnen we India de 'grootste democratie ter wereld' blijven noemen wanneer we de positie van vrouwen, dalits en low-casts voor ogen houden? En natuurlijk levert Rusland geen Jachont-kruisraketten aan Assad om er de democratie te bevorderen, maar zouden de wapenleveringen van Qatar en Saudi-Arabië bedoeld zijn om de economische heropbouw te faciliteren?

* * *

Dat in de feiten de macht multipolair is geworden, valt toe te juichen, al gaat dit ten koste van stabiliteit. Dat we in termen van politiek en politicologie naar een pluralistisch model zullen evolueren, is even onvermijdelijk. Toen Sean Mc Brides 'Many voices, one world', een UNESCO-document van 1980 over meerstemmigheid in de berichtgeving verscheen, werd het door de VS gekastijd als een aanslag op de vrije meningsuiting. Prompt schrapte Washington haar lidgeld en de zogenaamde 'Nieuwe Informatie-ordening', werd opgedoekt. Dit zou tegenwoordig niet meer kunnen. Zelfs indien er goede bedoelingen ten gronde liggen aan kosmopolitische gedachten, is grote omzichtigheid geboden. Een droom (?) zoals de slogan van de Olympische Spelen in Beijing "One world, one dream" kan enkel voor een nachtmerrie in travestie staan. Persoonlijk zie ik meer heil in wat Laclau en Mouffe omschrijven als 'agonisch pluralisme': er zijn diverse pragmatische articulaties van democratie.

Die treden met elkaar in dialoog, zonder dat ze naar het exclusieve gelijk streven (Laclau, Mouffe, 1985). Wat zijn de gevolgen voor de wetenschappen? In de beta's zal zo'n confrontatie – die evenmin losstaat van machtsfactoren – na verloop van tijd een definitief beslag krijgen. Uiteindelijk moesten de aanhangers van de phlogistontheorie het veld ruimen voor de stellingen van Lavoisier. In politieke wetenschappen is dat minder duidelijk, al is het maar omdat experimenten een kleine plaats innemen en, meer in het algemeen emotionele geladenheid en machtsdenken een prominentere rol spelen. Trouwens, zoals Chantal Mouffe het verwoordde: "De idee dat de macht kan opgeheven worden in een rationeel debat en dat legitimiteit kan gebaseerd worden op louter ratio, is een illusie die de democratische instituties op de helling kan zetten" (Mouffe, 2000, 17). Alleen al door de macht der grote getallen zal in de niet-Westerse wereld een grotere cohorte menswetenschappers ontstaan die binnen de heersende paradigma's knagen aan de rechten die het Westen zich toe-eigende. Maar, er zullen ook nieuwe uitgangspunten, andere benaderingen, alternatieve onderzoeksmethoden verschijnen. Dit wil dus niet zeggen dat alle standpunten een wetenschappelijk en/of elkaars moreel equivalent zijn, zoals we hoger reeds betoogden. Concurrentie van perspectieven moge dan al de regel zijn, dit impliceert geenszins dat we moeten meesappen in redeneringen die op een wankel methodologie steunen, of onze kritiek op een theorie op een pruttelpitje plaatsen omdat ze uit een andere cultuur stamt. Enerzijds moeten we mentaal ontpolderen: wat we via een machtspositie als verworven beschouwden, moeten we inleveren, en we dienen ervan af te zien onze opvattingen als enig referentiepunt te beschouwen. Anderzijds moeten we er van uitgaan dat we niet steeds gelijk krijgen. Dat veroordeelt

ons niet tot suïvisme: een soort van Wierdergutmachung, die er toe leidt dat we alle stellingen die de BRIC's verkondigen, zomaar aannemen. Er is b.v. geen enkele reden om achter de zogenaamde 'Asian Values' te gaan staan, een concept door Lee Kwan Yew uit Singapore naar voor geschoven. Kritische doorlichting laat niet veel overeind van zijn identiteitsepistemologie, omdat het om puur machtsdenken gaat, aangehoofd tot politieke theorie.

Slotakkoord

"Welcome to Holland". Je landt op Schiphol, maar je had in gedachten Bali geboekt. Tulpenvelden en grachten: er niets mis mee. En het had natuurlijk slechter gekund. Damascus om maar iets te noemen, of zelfs Athene. Dit is een gevoel dat in het decennium na de Val van de Muur de kop opstak: veel verwachtingen kwamen niet uit. Europa was economisch onttoverd en de EU, na de euforie van de muntunie, leek met een haperende motor van crisis naar recessie te strompelen. Weliswaar sprak iedereen van een mondiale terugval, maar de BRIC's konden nog steeds indrukwekkende groeicijfers voorleggen. Over de duurzaamheid ervan hebben we het even niet, en dat er binnen het gangsterkapitalisme ontoelaatbare praktijken zijn is duidelijk. Dit alles had uiteraard een weerslag op de intellectuele en wetenschappelijke productie. Er is een periode geweest dat Europa, later het Westen, vanaf de almemmor de rest van de wereld voorhield wat wetenschappelijk vast- en moreel hoogstaand was. Voor de Westerse politieke wetenschappen is dit tijdvak van het grote gelijk afgesloten. Het wordt een moeilijke evenwichtsoefening: de vroegere schoolmeester moet de discussie aangaan met de ex-leerlingen. Als gelijken op het intellectuele vlak, voor het eerst niet meer vanuit een feitelijk machtsoverwicht. Dat

er in die niet-Westerse wereld stemmen opgaan die de moreel-religieuze superio-riteit van de eigen in-group voorhouden, is niet bemoedigend, maar misschien niet zo dramatisch als het ‘occidentalisme’ van Buruma en Margalit suggereert (Buruma & Margalit, 2004). In het Rusland van Poetin is ‘vesrternizatsija’ – verwestering – een scheldwoord geworden, omdat het volgens de ultranationalistische Lev Goemiljev niet strookt met ‘het hartstochtelijk karakter van waarde-imperatieven’ van de Russen (geciteerd in Doom, 2010, 99). Toch nog een ‘clash of civilizations’, een waardeoorlog, toch betonrot op de fundamenteën der politicologie? Niet noodzakelijk indien we aanvaarden dat confrontatie de kern van radicale democratie uitmaakt zoals inte-griteit de wetenschap stuurt. Volgens Hegel vloog de Griekse uil van Minerva uit toen de politieke macht aan het tanen was. Onze dodo opnieuw leren vliegen, wordt een moeilijke maar geen onmogelijke opdracht. Maar je kan er van op aan: vliegt de dodo, storm op zee!

Bibliografie:

- Ashcroft, B. (1990). *The empire writes back: theory and practice in post-colonial literature*. London: Routledge.
- Biscop, S. (2013). *And what will Europe do? The European Council and military strategy*. Security Policy Brief 46. Brussels: Egmont Royal Institute for International Relations.
- Blaut, J.M. (2000). *The colonizers model of the world. Vol. 2: eight Eurocentric historians*. New York: Guilford Press.
- Bloom, A. (1987). *The closing of the American mind*. New York: Simon & Shuster.
- Buruma, I. & Margalit, A. (2004). *Occidentalism: the west in the eyes of its enemies*. New York: Penguin Books.
- Collier, P. (2013, 11 maart). “Europe’s submerging economies”, *Social Europe Journal*. Geraadpleegd op 27 mei 2013 op <http://www.social-europe.eu/2013/03/europes-submerging-economies/>
- Doom, R. (2010). *Spiegelpaleizen: wat “zij” denken over “ons”*. Brussel: ASP.
- Doom, R. (2012). *Omzien in verwarring: een essay over democratie en het Globale Zuiden*. Gent: Academia Press.
- Doom, R. & Van Bauwel, S. (2009). *Hoezo vrije meningsuiting?* MO*Paper 30. Brussel: Wereldmediahuis.
- Eichengreen, B. (2011, 1 maart). “Why the dollar’s reign is near an end”, *The Wall Street Journal*.
- Enzensberger, H.M. (2006). *Schreckens Männer: Versuch über den radikalen Verlierer*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Escobar, P. (2013, 28 maart). *BRICS Development Bank would shift the tectonic plates of geopolitics and geo-economics*. Geraadpleegd op 6 mei 2013 op <http://rt.com/op-edge/brics-development-bank-tectonic-shift-951/>
- Fanon, F. (1961). *Les damnés de la terre*. Paris: La Découverte.
- Feyerabend, P. (1978). *Against method: outline of an anarchistic theory of knowledge*. London: Verso.
- Foucault, M. (1976). *De orde van het ver- toog* (Vert.). Boom: Meppel.
- Halper, S.A. (2010). *The Beijing consensus: how China’s authoritarian model will dominate the twenty-first century*. New York: Basic Books.
- Harding, S. (1998). *Is science multicultural? Postcolonialism, feminisms and epistemologies*. Bloomington: Indiana University Press.
- Harris, S. (2010). *The moral landscape: how science can determine human values*. New York: Free Press.
- Hazenberg, J. (2012). *De machteloze staat: hoe globalisering en individualisering de overheid uithollen*. Breda: Geus.
- Hoenisch, S. (2006). *Max Weber’s view on objectivity in social sciences*. Geraadpleegd op 2 mei 2013 op <http://www.criticism.com/md/weber1.html>
- Huyse, L. (2002). *Gullivers probleem: essay over de toekomst van de politiek*. Leuven: Van Halewyck.
- Jones, E. (1981). *The European miracle: environment, economics and geopolitics in the history of Europe and Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karsch, E. & Miller, R. (2008). “Did Edward Said really speak truth to power?” *The Middle East Quarterly*, 15(1), 13-21.
- Kennedy, S. (2010). “The myth of the Beijing consensus”, *Journal of contemporary China*, 19(65), 461-477.
- Kronman, A. (2007). *Education’s end: why our colleges and universities have given up on the meaning of life*. New Haven (Conn.): Yale University Press.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy*. London: Verso.
- Mallaby, S. (2011, 9 juni). “Can the BRIC’s take the IMF?”, *Foreign Affairs*. Geraadpleegd op 29 april 2013 op <http://www.foreignaffairs.com/articles/67885/sebastian-mallaby/can-the-brics-take-the-imf>
- Memmi, A. (1973). *L’homme dominé*. Paris: Payot.
- Mortier, F. (2011). *De hoer van de duivel: illusies en godsgeloof*. Leuven: Acco.
- Mouffe, C. (2000). *Deliberative democracy or agnostic pluralism*. Vienna: Institute for Advanced Studies.
- Muravchik, M. (2013). “Enough said: the false scholarship of Edward”, *World Affairs*, march/april 2013.
- Nirmalya, K. (2006). *Marketing as strategy: understanding the CEO: agenda for driving growth and innovation*. New Delhi: Penguin Books India.
- Nirmalya, K. (2011). *India inside: the emerging innovation challenge to the West*. Boston (Mass.): Harvard Business Review Press.
- Nye, J. (2005, 29 december). “The rise of China’s soft power”, *Wall Street Journal*.

Postman, N. (1996). *The end of education: redefining the value of school*. New York: Vintage books.

Ramo, J.C. (2004). *The Beijing consensus*. London: Foreign Policy Centre.

Saey, P. (2012). *Een politiekgeografisch model voor het wereldsysteem. De constructie van een explanandum*. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent.

Said, E. (1978). *Orientalism*. New York: Vintage books.

Scruton, R. (2012). "High culture is being corrupted by a culture of fake", *The Guardian*, Geraadpleegd op 2 mei 2013 op <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/dec/19/high-culture-fake>

Smith, D. (2013, 3 april). "BRICs eye infrastructure funding through new development bank", *The Guardian*.

Spivak, G. (2010). "Can the Subaltern Speak?" revised edition, from the "History" chapter of Critique of Postcolonial Reason. In R. Morris (Ed.), *Can the subaltern speak? Reflections on the history of an idea*. New York: Columbia University Press.

Standing, G. (2011). *The precariat: the new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.

Van Krieken, R. (2012). *Celebrity society*. London: Routledge.

Williamson, J. (2012). "Is the 'Beijing Consensus' now dominant?" *Asia Policy*, (13), pp. 1-16.

Zang, H., Yang, Z. & Van Den Bulcke, D. (2013). *Euro-China investment report 2011-2012: the European landscape of Chinese enterprises: an analysis of corporate and entrepreneurial firms and the role of the ethnic communities*. Antwerp: Antwerp Management school.